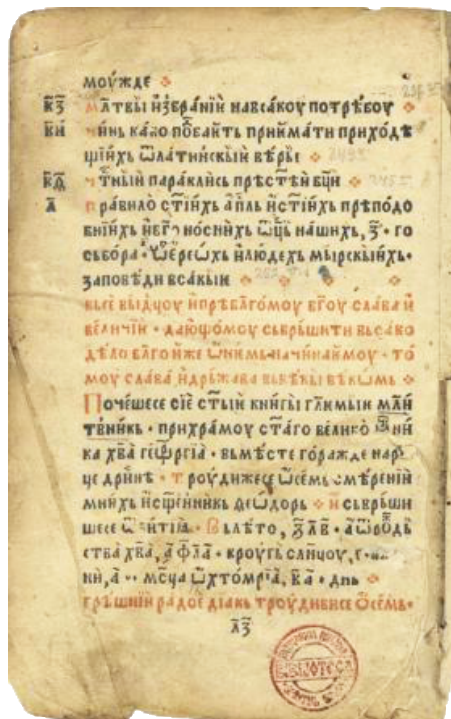

Година 2023. – 500 ГОДИНА МОЛИТВЕНИКА ГОРАЖДАНСКОГ

ЗА СЈЕЋАЊЕ И СПАС ОД ЗАБОРАВА

Прије 500 година, године 7032. од стварања свијета у штампарији Божидача Љубавића – Горажданина, при задужбини Херцега од Св. Саве – Стефана Вукчића Косаче, у Доњој Сопотници крај Горажда/данас Новог Горажда, штампар Теодор Љубавић уписује у колофон Молитвеника, треће књиге ове знамените штампарије: *“Почеше се сије светије књиги глагољемиие Молитвеник, при храму светаго великомученика Христова Георгија, ва мeste Горажде на реце Дрине “.*

Молитвеник (Требник) из 1523. године је посљедња књига из штампарије Божидача Горажданина. Књига садржи молитвословља и свештенодејства, пјесме и каноне за обављање чинова светих тајни и других потреба. Требник је штампан на $\frac{1}{4}$ табака, имао 37 свешчица, по 22 реда на страни, укупно 296 непагинираних листова. И ову књигу је штампао јеремонах Теодор Љубавић. У штампању му је помогао ђакон Радоје. У поговору Молитвеника наведено је да су форме, односно слова, прибављена из Венеције и да је ова књига одштампана при храму светог Великомученика Георгија у мјесту Горажде на ријечи Дрини.

Вријеме завршетка штампања Молитвеника одређено је у колофону годином 7032. од стварања свијета и 1531. од Христовог рођења

Тачна година завршетка *Молитвеника*, добила се примјеном *византијске ере* одузимањем 5509 година, (7023-5509, за мјесечни период септембар-децембар), и она је **1523.** година. Истој години одговарају и други хронолошки подаци из записа, круг сунца 3, круг луне 1, мјесеца октобра 21. дан.

Горажданска штампарија, која је у периоду од 1519-1523. године, ту у нашем поробљеном Завичају, при цркви Светог Ђорђа (тада манастиру), штампала књиге на српском језику и писму, није била довољно изучена и представљена јавности. Осим тога, то мјесто гдје су књиге настале, и којима се у бурним годинама изгубио сваки траг, не посједује ни једну оригиналну страницу својих књига.

Године 2003. након завршетка радова на обнови, у рату (1992. г.) спаљене и разорене цркве, започеле су активности на реализацији научно-истраживачког пројекта *"Горажданска штампарија и њено мјесто у српском и румунском штампарству и значај за ћирилично штампарство 16. вијека"*.

У периоду 2003-2009. године, реализован је научно-истраживачки пројекат о Горажданској штампарији. Пројекат су реализовали Филозофски факултет у Источном Сарајеву и Народна библиотека Србије и у сарадњи са:

- Српском академијом наука и уметности,
- Библиотеком Матице српске,
- Богословским факултетом у Београду и Музејом Српске православне цркве

Пројекат је имао за циљ да штампањем фототипских издања све три књиге штампарије Божицара Горажданина, *Литургије/Служабника*, *Псалтира* и *Молитвеника/Требника*, афирмише ову значајну културну тековину. Тако би допринијели очувању овог вјерског и културног средишта, колијевке српске штампане ћириличне технологије - прве штампане графике и књижевне ријечи српског језика, на подручју Босне и Херцеговине, и спријечили да поново буде скрајнута изван домашаја пажње културне јавности.

У оквиру пројекта извршена су обимна библиографска истраживања и идентификација издања Горажданске штампарије у земљи и иностранству. Идентификовано је и сређено 600 библиографских јединица о издањима горажданске штампарије у земљи и 47 у иностранству. Истраживана је архивска грађа и фондови појединих библиотека. Посебно су истражени фондови и збирке у:

- Библиотеци Св. синода Румунске православне цркве у Букурешту,
- Народној библиотеци Србије,
- Музеју српске православне цркве у Београду,
- Библиотеци манастира Хиландара,
- Библиотеци и Архиву Српске академије наука и уметности у Београду,
- Библиотеци Матице српске у Новом Саду.

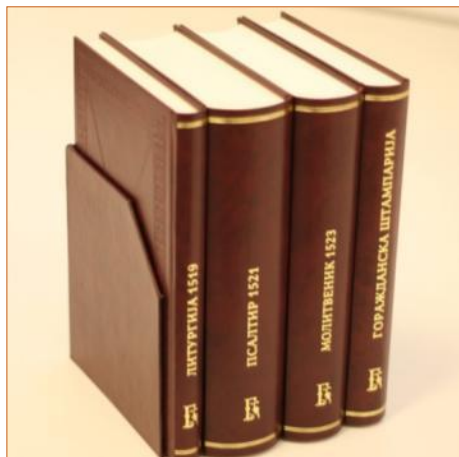
Молитвеник гораждански је ријетка књига и помиње се у једанаест некомплетних примјерака или фрагмената: у Београду, Библиотека Матице српске - Н.Сад, у манастиру Раваница, у манастиру Шишатовач, у манастиру Лепавина, у Шафариковој збирци у Прагу, у збирци Каратјева, Ст.Петерсбург, у Хиландару, Цавтату и у Букурешту.

Марта 2006. године, проф. др Драган Бараћ, руководилац научно-истраживачког пројекта, боравио је у Румунију са сарадницима из Библиотеке и Музеја Српске православне цркве, ради закључивања споразума са Синодалном библиотеком из Букурешта о заједничком учешћу у пројекту, као и да се истовремено изврши скенирање *Молитвеника горажданског из 1523.* који се, као једини потпун примјерак књиге, налази у Синодалној библиотеци у Букурешту.

Скенирано је укупно 180 листова (360 страна), од чега 85 листова (170 страна) које не постоје у расположивим примерцима књиге у Србији и 95 листова (190 страна) које су оштећене, запрљане или нечитљиве у нашим примерцима, ради сваке сигурности и комплетирања потпуне копије књиге. На основу снимљеног материјала било је могуће реконструисати комплетан примерак *Молитвеника* и припремити га за издавање репринта.

Примјерак књиге Молитвеника горажданског, који се чува у Синаodalној библиотеци у Букурешту

Резултат овог пројекта је зборник радова под насловом **Горажданска штампарија**, у коме су својим радовима компетентни истраживачи посветили дужну пажњу првој штампарији у Херцеговини, која је радила при цркви Светог Георгија на Дрини код Горажда почетком треће деценије 16. вијека. Овим радовима је знатно попуњена празнина у историји старог српског штампарства, исправљене су многе грешке, саопштена нова научна сазнања.

Комплет садржи и три фототипске књиге: Служабник (Литургија) из 1519, Псалтир с последовањем из 1521. и Молитвеник (Требник) из 1523. године.

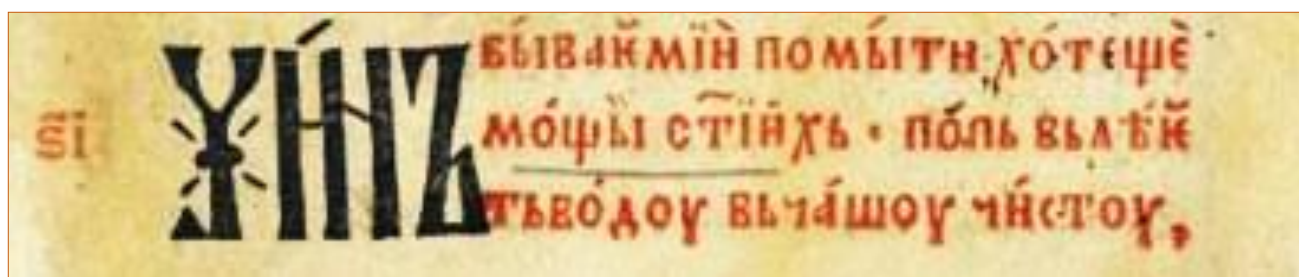

Хронолошки трећа књига штампарије Божидара Горажданина скромније је графички обликована у односу на претходне двије. То донекле одговара садржају књиге.

Графичком обликовању страница *Молитвеника* није посвећена пажња колико у претходне двије књиге. Ово издање је далеко скромније у орнаментици, ликовним и естетским тежњама. Скромност и сведеност графичког украса донекле одговара садржају књиге која иначе има мање декоративних елемената него што их уобичајено имају Служабници и Псалтири.

Штампари су били више усредсређени на штампарску коректност. Уочава се гушћи проред и збијање слова и економичније слагање наслова, као и означавање нових одјељака без остављања празног простора.

С обзиром на састав Молитвеника и његову расчлањеност на бројне чинове било је потребно изрезати већи број наслова у виду стилизованог лигатурног писма. Поред црвених, у Молитвенику је извјестан број наслова отиснут црном бојом.

На почетку књиге (1.стр) је прва заставица урађена клишеом из Псалтира са 137 странице.

Црно правоугаоно поље испуњено двјема уплетеним гранама лозе са листићима и цвјетовима стилизованим на ренесансни начин.

Друга заставица, испред састава *Правила апостолских* на 265` страници, је у облику уског издуженог правоугаоника величине 93x14 мм, који уоквирује преплет двоструке траке. Заставица је једноставног линеарног извођења, отиснута црвеном бојом на бијелој основи.

Овај подухват херцеговачких штампара обавезује и нас данас, да афирмишемо Горажданску штампарију и заштитимо је као културну тековину, те тако наставимо њену мисију повезивања култура и народа југоисточне Еврпе.

Обавезује нас да у овој години организујемо обиљежавање 500 година од завршетка штампања треће књиге штампарије Божидара Љубавића – Горажданина (Горажданске штампарије) - **Молитвеника/Требника из 1523 године.**

Стари снимак цркве светог Ђорђа, Доња Сопотница - Ново Горажде

Ново Горажде, јануара 2023. год.

Миломир-Мимо Тамбурић